

Theo L. Hettema

Spiritualiteit en zorg

Het feit dat de World Health Organization in 2002 sprak van 'pain and other problems, physical, psychosocial and spiritual', toen het een definitie van palliatieve zorg moest geven, is tekenend voor de toenadering van spiritualiteit en zorg. Die toenadering biedt grote kansen voor de geestelijke verzorging, waarbij de geestelijke zoektocht en de spirituele biografie van de pastorant, maar ook die van de pastor, en, last but not least, het spirituele karakter en welbevinden van een organisatie in het vizier komen.

Als de zorg nu zo de spiritualiteit omarmt, is het omgekeerde dan ook het geval? Met die vraag wend ik mij tot het jaarboek 2008 van het Titus Brandsma Instituut. In deze bundel ontvouwt zich een breed spectrum aan artikelen. Ik zie auteurs die een historische auteur of traditie ontsluiten of actualiseren (Jan van het Kruis, Gerry Spies in Theresienstadt, Jan van Ruusbroec, Ignatius van Loyola, etc.). Daarnaast zijn er verkenningen van niet-westerse spirituele tradities en bewuste interculturele confrontaties (de 13^e eeuwse hindoe-theoloog Vedanta Desika, een vergelijking tussen het zenboeddhisme en Charles Taylors westerse cultuuranalyse, etc.). Het genderbewustzijn is aanwezig in de zin van aandacht voor vrouwelijke inbreng, ook weer met ontsluiting van historische bronnen. Uiteindelijk tel ik achttien artikelen, waarvan er elf zich bezig houden met historisch materiaal (waarmee ik bedoel: vóór de twintigste eeuw) uit de westerse traditie. Ik kom echter niets tegen over het onderwerp geestelijke verzorging. Pas in de boeksignaleringen stuit ik op een bespreking van René van Leeuwen, *Towards Nursing Competencies in Spiritual Care* (392). Dan zitten we midden in wat ons bezighoudt. Meer op devotieel vlak is er verder een boek van Mary Elizabeth O'Brien, *A Sacred Covenant. The Spiritual Ministry of Nursing* (396), bestemd voor de persoonlijke, spirituele vorming van de verpleegkundige. Op een totaal van 68 boekbesprekingen is dat geen rijke oogst.

Dat is geen verwijt, want het jaarboek pretendeert niet het veld van de geestelijke verzorging te bestrijken. Maar het doet wel de vraag opkomen of de academische reflectie over spiritualiteit in de geestelijke verzorging wel door andere theologen of religiewetenschappers gezien wordt, of dat deze tak van sport zichzelf isoleert en slechts via haar eigen kanalen opereert. Dat kan ik niet goed inschatten. Een jaarboek dat 'fosters the dialogue on groundbreaking developments in the field among scholars and everyone else interested in the study of spirituality' (flaptekst achterzijde) en nadrukkelijk een 'multidisciplinary approach' voorstaat (editorial formula binnenzijde), moet toch in de toekomst meer kunnen bieden...

Ik wend met nogmaals tot de bundel met een meer open vraag: waardoor zou een geestelijk verzorger zich kunnen laten inspireren voor spirituele reflectie? Die vraag laat ruimte voor inspiratie door mensen uit heden en verleden. Zelf werd ik getroffen door Ria van den Brandt, die schrijft over de joodse Gerty Spies in het concentratiekamp van Theresienstadt (93-112). De spirituele processen waarmee Spies haar identiteit bewaart roepen het werk van Viktor Frankl voor ogen; haar gedichten geven er een heel eigen zeggingskracht aan. Van de niet-historisch georiënteerde artikelen werd ik geïnspireerd door Elizabeth Liebert, die vanuit de Ignatiaanse traditie de notie van 'onderscheiding der geesten' naar voren haalt in een postmoderne context. Met behulp van een 'Social Discernment Cycle' presenteert en evalueert ze een stappenplan om tot een spirituele vorm van verheldering en besluitvorming te komen. Dat model vraagt om toepassing en afweging in pastoraat en organisatorische besluitvorming, alleen al omdat het de vraag stelt: wat is in deze situatie beter en dringender? (354), in plaats van woorden als maximalisatie en het waarmaken van ambities, die nu het managementjargon beheersen. In het artikel van Elizabeth Leung, 'An Embodiment Paradigm for the Study of Christian Spirituality' (357-379) had ik gehoopt een spiritueel handvat te vinden voor het plaats geven aan concrete, belichaamde ervaringen, maar ik werd afgeschrikt door zinnen als: 'Texts as embodied images are indicated by the modalities of the unified sensorium *and* the cultural forms

in which the modalities occur' (378). Wie dit doorgrondt zal de rest van de bundel zeker kunnen bevatten. Wie hier afhaakt, zal echter in de artikelen die aan deze uitsmijter voorafgaan genoeg van zijn of haar gading kunnen vinden, als hij of zij tenminste de pastorale kunst van het sprokkelen beheerst.

Titus Brandsma Institute, *Studies in Spirituality*, Vol. 18, Leuven: Peeters, 2008, 410 pp., ISSN 0926-6453, € 61).

Dr. Theo L. Hetteema is docent aan het Seminarium van de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland, gevestigd bij de Protestantse Theologische Universiteit te Utrecht.